

BORDE VI HA
FLER ENKLA JOBB?

Borde vi ha fler enkla jobb?

Per Skedinger

* Ett tack till Henrik Hällersfors, Fabian Lindborg och Didrik Prohorenko för hjälp med figurer och databearbetning.

ENTREPRENÖRSKAPSFORUM

Entreprenörskapsforum är en oberoende stiftelse och den ledande nätverksorganisationen för att initiera och kommunicera policyrelevant forskning om entreprenörskap, innovationer och småföretag. Stiftelsens verksamhet finansieras med såväl offentliga medel som av privata forskningsstiftelser, näringslivs- och andra intresseorganisationer, företag och enskilda filantroper. Författarna svarar själva för problemformulering, val av analysmodell och slutsatser i rapporterna.

För mer information se www.entreprenorskapsforum.se

© Entreprenörskapsforum, 2022

ISBN: 978-91-89301-27-6

Författare: Per Skedinger

Grafisk produktion: Entreprenörskapsforum

Tryck: Örebro universitet

Förord

Sverige är ett land med relativt få enkla jobb jämfört med många andra utvecklade länder. I denna rapport analyseras vad svensk och utländsk forskning säger om för- och nackdelar med en högre grad av enkla jobb på den svenska arbetsmarknaden. Frågan som ställs i rapporten är om vi borde ha fler enkla jobb för att få fler inrikes- och utrikes födda med låg utbildning i arbete och ökad självförsörjning.

Författaren pekar på att enkla jobb skulle underlätta arbetsmarknadsetablering. De enkla jobben kan bland annat utgöra är en viktig inkörspport till den svenska arbetsmarknaden - särskilt för utrikes födda. Fler enkla jobb kan dock inte kan förväntas lösa hela den problematik med integration på arbetsmarknaden som Sverige står inför.

Rapportförfattaren ansvarar själv för analysen samt de slutsatser och förslag som presenteras i rapporten. Analys och slutsatser delas inte nödvändigtvis av Entreprenörskapsforum.

Stockholm i juni 2022

Anders Broström

Vd Entreprenörskapsforum och docent Kungliga tekniska högskolan

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	7
1. Inledning	9
2. Vilka är de enkla jobben?	13
3. Vad säger forskningen om enkla jobb?	17
4. Kartläggning av enkla jobb i Sverige	23
5. En internationell utblick	35
6. Avslutande diskussion	43
Referenser	45
Appendix	47

Sammanfattning

Sverige har relativt få enkla jobb i jämförelse med många andra utvecklade länder. En hög täckningsgrad av kollektivavtal och höga ingångslöner har bidragit till en låg lönespridning i Sverige, vilket ”prisat ut” många jobb med låga formella kvalifikationskrav från arbetsmarknaden. Samtidigt är de enkla jobben en viktig inkörsport till den svenska arbetsmarknaden för utrikes födda. En viktig fråga är om fler enkla jobb i Sverige skulle underlätta etableringen på arbetsmarknaden för den växande gruppen av utrikes födda och andra med låg utbildning och låga färdigheter.

I denna rapport diskuteras vad svensk och utländsk forskning säger om enkla jobb och den utnyttjar svensk och internationell statistik för att belysa vilka som har de enkla jobben i Sverige, vad som kännetecknar dessa arbeten och vilka faktorer på nationell nivå som samvarierar med andelen som har enkla jobb i olika länder.

Uppgifter som baseras på antalet anställda överskattar omfattningen av enkla jobb i Sverige, eftersom veckoarbetstiden i genomsnitt är kortare i enkla än i andra jobb. I Sverige tycks de enkla jobben främst leda till mer varaktig sysselsättning för utrikes födda och rörligheten uppåt i lönehierarkin är begränsad. De enkla jobben är mer exponerade för automatisering än mer kvalificerade jobb, men många enkla jobb bygger på ett personligt bemötande som är svårt att helt ersätta med teknologi. Kunskapskraven i dessa jobb kommer sannolikt att öka med mer utbredd hantering av digitala system. Relativlönen har de senaste åren minskat något i några av de kvantitativt mest betydelsefulla enkla jobben, samtidigt som antalet anställda har ökat jämfört med andra arbeten. Denna utveckling är konsistent med ett ökat utbud av lågkvalificerad arbetskraft i kölvattnet av flyktingkrisen 2015–2016. Jobbtillfredsställelsen för dem med enkla jobb är lägre än i andra jobb, men inte påfallande låg och tycks inte heller ha minskat över tid, trots framväxten av nya sysselsättningstyper, som bemanningsanställningar och gigjobb.

Andelen anställda med enkla jobb samvarierar starkare med lönespridningen i olika länder än med andra undersökta bakgrundsfaktorer. Av särskilt intresse är utvecklingen i Tyskland, eftersom både lönespridningen och andelen sysselsatta

bland dem med låga färdigheter ökat kraftigt där efter flera genomgripande arbetsmarknadsreformer.

I rapporten dras slutsatsen att fler enkla jobb behövs – men helst med större möjligheter att arbeta heltid – för att underlätta självförsörjning och etablering för den växande gruppen av utrikes födda.

KAPITEL 1

Inledning

Sverige har relativt få enkla jobb i jämförelse med många andra utvecklade länder. Med enkla jobb avses i denna rapport arbeten med låga formella kvalifikationskrav (vilket inte självklart innebär att de är lätta att utföra). Ungefär fyra procent av de anställda i åldersgruppen 20–64 år har idag enkla jobb, vilket kan jämföras med det dubbla för EU-länderna, i genomsnitt. De enkla jobben är en viktig inkörsport till den svenska arbetsmarknaden för utrikes födda, vilka är överrepresenterade i dessa arbeten även många år efter invandring.

Att Sverige har få enkla jobb är knappast någon slump. En grundtanke i den så kallade Rehn-Meidnermodellen, som varit vägledande för facklig löne- och näringspolitik under lång tid, är att ingångslöner ska drivas upp så att lågproduktiva företag antingen slås ut eller tvingas öka produktiviteten, genom till exempel arbetsbesparande teknologi.¹ De som förlorar sin anställning ska kompenseras genom utbildningsinsatser. En hög täckningsgrad av kollektivavtal och höga ingångslöner har bidragit till en låg lönespridning i Sverige och det finns även uttalade mål hos LO att minska denna ytterligare i framtiden.²

En hög andel enkla jobb i en ekonomi är inget självändamål. Det finns gott om exempel på länder med en hög andel sådana arbeten som har illa fungerande arbetsmarknader. Enbart observationen att Sverige har relativt få enkla jobb är därför inte något bra argument för att andelen borde öka. Den relevanta frågan i sammanhanget är i stället om fler enkla jobb i Sverige – från en låg nivå – skulle underlätta etableringen på arbetsmarknaden för den växande gruppen av utrikes födda och andra med låg utbildning och låga färdigheter.³ Gapet i sysselsättningsgrad mellan utrikes och inrikes födda är stort i Sverige och många i den förra gruppen har dessutom svårt att själva klara sin försörjning.

Det saknas dock inte invändningar mot synsättet att de enkla jobben borde bli fler. En ståndpunkt i debatten är att dessa utgör återvändsgränder på arbetsmarknaden för

1. Se till exempel Erixon (2010).

2. Se LO (2015).

3. Se till exempel Calmfors m.fl. (2018) och Ek och Skedinger (2019) för en diskussion.

många utrikes födda och dessutom är förknippade med oacceptabla arbetsvillkor.⁴ Det finns också farhågor för att framväxten av nya sysselsättningstyper, som egenanställningar, bemanningsanställningar och gigjobb, har försämrat arbetsmarknadssituationen för dem med enkla jobb. Ännu ett argument är att fler enkla jobb skulle innebära en bromsad strukturomvandling med lägre ekonomisk tillväxt som följd.⁵ Alla dessa invändningar är värda att ta på allvar.

Syftet med denna rapport är att belysa ovanstående och relaterade frågor. Detta görs dels genom att diskutera vad svensk och utländsk forskning på området kommer fram till, dels genom att utnyttja svensk och internationell statistik över enkla jobb. Inledningsvis definieras de enkla jobben, utifrån Statistiska centralbyråns (SCB) yrkesklassificering. Enkla jobb finns främst i tjänstesektorn, men även i bygg- och tillverkningsindustri. Uppgifter som baseras på antalet anställda överskattar omfattningen av enkla jobb i Sverige, eftersom veckoarbetstiden i genomsnitt är kortare i enkla än i andra jobb. Om hänsyn tas till antalet arbetstimmar minskar andelen enkla jobb med omkring en procentenhet.

I avsnitt 3 diskuteras vad forskningen säger om enkla jobb och närliggande begrepp, som lågavlönade och ”dåliga” jobb. En central fråga i forskningen är i vilken utsträckning dessa jobb leder vidare till mer kvalificerade och högre avlönade arbeten. I Sverige tycks de enkla jobben främst leda till mer varaktig sysselsättning för de utrikes födda och rörligheten uppåt i lönehierarkin är begränsad. På senare år har också frågan om automatiseringens betydelse för enkla jobb uppmärksammats i forskningen. De enkla jobben är mer exponerade för automatisering än kvalificerade jobb, inte bara i Sverige utan även i andra länder. En lönespridning som innebär att enkla jobb är relativt högt betalda – som i Sverige – gör det dessutom mer lönsamt att automatisera dessa arbeten, men samtidigt bygger många enkla jobb på ett personligt bemötande som är svårt att helt ersätta med teknologi.

Rapporten kartlägger därefter de enkla jobben i Sverige, med avseende på egenskaper hos såväl de anställda som deras arbeten. Relativlönen har de senaste åren minskat något i några av de kvantitativt mest betydelsefulla enkla jobben, samtidigt som antalet anställda har ökat jämfört med andra arbeten. Denna utveckling är konsistent med ett ökat utbud av lågkvalificerad arbetskraft på den svenska arbetsmarknaden i kölvattnet av flyktingkrisen 2015–2016. Jobbtillfredsställelsen för dem med enkla jobb är visserligen lägre än för andra arbetstagare. Men den är inte påfallande låg och tycks inte heller ha minskat över tid, trots framväxten av nya sysselsättningstyper.

4. Se till exempel Lindquist (2011) och Stenberg (2016).

5. Se till exempel Grape och Hällö (2016).

Avsnitt 5 undersöker hur Sverige ligger till i jämförelse med andra europeiska länder vad avser enkla jobb samt sambanden mellan andelen enkla jobb och olika bakgrundsfaktorer. Hänsyn till arbetstimmar minskar skillnaden i omfattning av de enkla jobben mellan EU och Sverige, eftersom den genomsnittliga veckoarbetstiden i enkla jobb är ännu kortare i EU än i Sverige. Andelen med enkla jobb samvarierar starkare med lönespridningen i olika länder än med andra undersökta bakgrundsfaktorer. Särskilt intressanta att studera mer ingående är Danmark och Tyskland, vilka båda har en högre andel anställda i enkla jobb än Sverige. Medan Danmark har en lönespridning som är ungefär lika låg som i Sverige, har den ökat kraftigt i Tyskland efter flera genomgripande arbetsmarknadsreformer sedan millennieskiftet. Tyskland har – sannolikt som en följd av reformerna – en högre sysselsättningsgrad för personer med låga färdigheter än både Danmark och Sverige.

Rapporten avslutas med en policydiskussion. En slutsats är att fler enkla jobb kan bidra till förbättrad integration på arbetsmarknaden för utrikes födda, men att detta knappast kan åstadkommas i högre grad utan en reformerad lönebildning som tillåter avsevärt lägre lön för dessa arbeten. Den måttliga anpassningen nedåt av relativlönerna för enkla jobb som skett efter det stora inflödet av flyktingar i Sverige under de senaste åren har inte varit tillräcklig. Tidigare studier har uppmärksammat att många utrikes födda i Sverige har en låg självförsörjningsgrad. Detta beror till stor del på en låg sysselsättningsgrad, men även på att anställda i enkla och andra lågavlönade jobb i stor utsträckning arbetar deltid. En låg lönespridning bidrar sannolikt både till färre enkla jobb på arbetsmarknaden och att arbetstiden blir kortare i de enkla jobb som finns kvar. En annan slutsats är att lägre löner i enkla jobb inte räcker utan bör kompletteras med andra åtgärder, som utbildningsinsatser och lönesubventioner.

KAPITEL 2

Vilka är de enkla jobben?

I denna rapport definieras ”enkla jobb” som arbeten med låga formella kvalifikationskrav. Med detta förstås att jobben normalt inte kräver mer än högst grundskola eller motsvarande.

I SCB:s *Standard för svensk yrkesklassificering* (SSYK) indelas yrken efter kvalifikationsnivåer, 1–4. Den lägsta nivån anger yrken med krav på kortare utbildning eller introduktion, vilket maximalt innebär elementär utbildning på grundskolenivå. Kraven utgår från den utbildningsnivå som är normal i yrket, men dessa kan även uppnås genom erfarenhet. Arbetsuppgifterna på den lägsta kvalifikationsnivån är enkla att utföra och i regel rutinartade och kan kräva användning av handhållna verktyg och avsevärd fysisk ansträngning. SSYK bygger på den internationella klassificeringen *International Standard Classification of Occupations* (ISCO). SSYK har reviderats vid flera tillfällen och den senaste versionen, SSYK2012, började användas 2014. Föregångaren SSYK96 användes under perioden 2001–2013.

Det bör betonas att kraven i ett yrke inte är givna, utan kan påverkas av förändrade efterfråge- och utbudsförhållanden på arbetsmarknaden.⁶ Till exempel kan en ökad tillgång på lågutbildad arbetskraft leda till att arbetsgivare ställer högre kvalifikationskrav i enkla jobb. Dessa krav behöver inte nödvändigtvis vara motiverade av arbetsuppgifterna i sig, utan kan vara ett sätt för arbetsgivare att få ned antalet ansökningar när antalet sökande är stort eller – när det gäller språkkrav – vara ett uttryck för etnisk diskriminering. Men arbetsuppgifterna kan förstås också bli mer komplexa och jobben därmed mindre ”enkla” till sin natur än tidigare. Detta kan hänga samman med teknologisk utveckling (vilket diskuteras ingående i nästa avsnitt). Det är svårt att isolera i vilken utsträckning som förändrade krav i ett yrke beror på efterfråge- eller utbudsförhållanden.

Tabell 1 visar vilka yrken på tresiffernivå i SSYK2012 som vanligtvis inte kräver mer än grundskoleutbildning, det vill säga de jobb som i denna rapport klassificeras som ”enkla”. Totalt var knappt 253 000 personer anställda i sådana jobb 2019,

6. Se Ek m.fl. (2020) för en mer utförlig diskussion.

vilket utgjorde 5,5 procent av samtliga anställda i åldersgruppen 15–64 samma år. Tre av de tio yrkesgrupperna svarade tillsammans för över 80 procent av alla enkla jobb: ”Städare och hemservicepersonal m.fl.” (32,6 procent), ”Snabbmatpersonal, köks- och restaurangbiträden m.fl.” (32,4 procent) samt ”Tidningsdistributörer, vaktmästare och övriga servicearbetare” (16,3 procent). Lejonparten av de enkla jobben kan hänföras till tjänsteproduktion och endast blygsamma andelar återfinns i tillverkningsindustrin (Handpaketerare och andra fabriksarbetare, 3,9 procent) och byggbranschen (Grovarbetare inom bygg och anläggning, 3,0 procent).

Tabell 1. Anställda i enkla jobb

SSYK	Benämning	Antal	Andel
911	Städare och hemservicepersonal m.fl.	82 349	32,6
912	Tvättare, fönsterputsare och övriga rengöringsarbetare	6 854	2,7
921	Bärplockare och plantörer m.fl.	3 848	1,5
931	Grovarbetare inom bygg och anläggning	7 612	3,0
932	Handpaketerare och andra fabriksarbetare	9 924	3,9
933	Hamnarbetare och ramppersonal m.fl.	9 985	4,0
941	Snabbmatpersonal, köks- och restaurangbiträden m.fl.	81 799	32,4
952	Torg- och marknadsförsäljare	141	0,1
961	Återvinningsarbetare	8 941	3,5
962	Tidningsdistributörer, vaktmästare och övriga servicearbetare	41 172	16,3
Summa		252 625	100,0

Anm: Uppgifterna avser 2019 och personer 16–64 år.

Källa: SCB.

SSYK på fyrsiffrnivå, ej redovisad i tabell 1, avslöjar att städare är den helt dominerande gruppen inom SSYK 911, med 94,2 procent. Inom SSYK 941 utgör restaurang- och köksbiträden m.fl. 87,0 procent och inom SSYK 962 svarar övriga servicearbetare för 69,0 procent av jobben. SSYK 962 är således en mycket heterogen uppsamlingsgrupp för yrken som inte kan inordnas i de övriga yrkesgrupperna. Sannolikt kan flera av jobben i gruppen övriga servicearbetare, liksom vaktmästare, karaktäriseras som supportfunktioner av olika slag.

På grund av den nya yrkesklassificeringen SSYK2012 bör jämförelser med perioden före 2014 göras med försiktighet. Anställda i enkla jobb utgjorde en ungefär lika stor andel av samtliga anställda år 2001 (det första året då yrkesklassificeringen SSYK96 användes) som år 2019, 5,6 respektive 5,5 procent. Men det har skett stora förändringar i sammansättningen av de enkla jobben under perioden. Andelen anställda som är handpaketerare och andra fabriksarbetare har minskat

kraftigt, från 19,6 procent till 3,9.⁷ Samtidigt har andelen anställda städare m.fl. samt köks-och restaurangbiträden ökat, från 54,4 till 65 procent.⁸ Utvecklingen avspeglar den ökade betydelse för tjänsteproduktion i förhållande till tillverkning som kännetecknar arbetsmarknaden som helhet.

Omfattningen av de enkla jobben på den svenska arbetsmarknaden, i termer av det totala antalet arbetstimmar, överskattas om måttet endast, som ovan, tar hänsyn till antalet anställda. Orsaken är att arbetstiden i regel är kortare i enkla än i andra jobb. Enligt EU:s statistikmyndighet Eurostat var den genomsnittliga veckoarbetstiden 2019 30,9 timmar för enkla jobb och 36,9 timmar för alla jobb i Sverige.⁹ Det innebär att de enkla jobbens andel av det totala antalet arbetade timmar var 4,6 procent, vilket är ungefär en procentenhet lägre än motsvarande andel för antalet anställda.

7. SSYK 932 enligt SSYK96.

8. SSYK 912 respektive 913 enligt SSYK96.

9. Vanligen arbetad tid för anställda personer 15–64 år.

KAPITEL 3

Vad säger forskningen om enkla jobb?

Begreppet ”enkla” jobb tycks vara ovanligt i den internationella forskningen. I stället förekommer relaterade, men inte identiska, begrepp som till exempel ”lågavlönade” jobb och ”dåliga” jobb. Forskningen kartlägger vilka individer som har enkla jobb och närliggande typer av arbeten och finner typiskt att kvinnor och utsatta grupper, som utrikes födda, lågutbildade och ungdomar, är överrepresenterade. En central fråga är i vilken utsträckning som arbetstagarna avancerar till högre betalda och mer kvalificerade jobb. Om många fastnar i enkla eller liknande jobb eller går i rundgång mellan sådana och arbetslöshet är det allvarigare ur välfärdssynpunkt än om rörligheten uppåt i hierarkin är stor. En annan fråga som rönt uppmärksamhet rör jobbets kvalitativa egenskaper. Hur ”dåliga” är de enkla jobben? På senare år har dessutom frågan om hur automatisering påverkar enkla och närliggande jobb aktualiserats. Nedan diskuteras forskning på dessa områden.

3.1 Enkla, lågavlönade och ”dåliga” jobb

Ek m.fl. (2020) undersöker med hjälp av registerdata den långsiktiga framgången på den svenska arbetsmarknaden för personer födda i Afrika och Mellanöstern som anställts på enkla jobb.¹⁰ Personer med ursprung i dessa regioner har sedan länge haft betydande svårigheter att integreras på arbetsmarknaden. Studien visar att enkla jobb främst fungerar som en väg till mer varaktig sysselsättning för utrikes födda med svag arbetsmarknadsanknytning. De enkla jobben tycks dock inte utgöra någon genväg till mer kvalificerade jobb eller högre löner. Tio år efter anställningen på ett enkelt jobb var cirka 40 procent fortfarande anställda i ett lågkvalificerat yrke, 40 procent hade avancerat till mer kvalificerade jobb och 20 procent var inte längre sysselsatta. Många av dem som bytt till mer kvalificerade jobb var dock kvar i yrken med relativt låga löner (enbart en femtedel nådde den övre halvan i lönefördelningen på tio års sikt). De enkla jobben utgör alltså ingen ”mirakelmedicin” för personer

10. En liknande analys av samtliga utrikes födda personer som anställts på enkla jobb ger snarlika slutsatser (Calmfors m.fl., 2018).

födda i Afrika och Mellanöstern, men det är inte heller realistiskt att förvänta sig då många från dessa regioner har en låg utbildningsnivå.

Att utrikes födda inte alltid har lätt att få ett enkelt jobb framgår också av analysen i Ek m.fl. (2020). De gör ett fältexperiment, där fiktiva flyktingar från Syrien med och utan erfarenhet från enkla jobb och med varierande kunskaper i svenska, söker efter lediga anställningar i jobb med låga kvalifikationskrav. Varken enkla jobb eller fullgjord utbildning i Svenska för invandrare visade sig bidra till positiv respons, i form av inbjudan till intervju eller förfrågan om mer information från den sökande. Slutsatsen från fältexperimentet är att de positiva effekterna av enkla jobb som påvisas i registerdataanalysen inte drivs av hur erfarenhet från sådana jobb signaleras i jobbsökningar, utan snarare av att de enkla jobben leder till bättre tillgång till informella karriärvägar och personliga nätverk. De flesta jobb tillsätts genom personliga kontakter där utrikes födda ofta har en nackdel genom sämre tillgång till nätverk.

Vanliga definitioner på låg lön är en lön som understiger två tredjedelar av medianlönen eller som ligger inom den första decilen i lönefördelningen, det vill säga en lön som tillhör de tio lägsta procenten. Forskningen på området undersöker bland annat sannolikheten att kvarstå med låg lön, den så kallade låglönepersistensen. Forslund m.fl. (2012) finner för perioden 2000–2011 att sannolikheten att stanna kvar i den första decilen är 54 procent efter ett år, men endast 3,6 procent på elva års sikt på den svenska arbetsmarknaden. Resultaten i utländska studier är inte helt jämförbara beroende på skillnader i metod och datamaterial, men låglönepersistensen på längre sikt förefaller vara högre än i Sverige.¹¹ Vidare finns betydande skillnader i lönespridning, vilket har implikationer för tolkning av resultaten. I ett land med liten lönespridning, som Sverige, är det sannolikt lättare röra sig uppåt från den lägsta decilen än i ett land med större lönespridning, allt annat lika. Det är ändå tydligt även i de utländska studierna att persistensen minskar över tid. Ett vanligt resultat är också att det mesta av den kortsiktiga rörligheten uppåt avser närliggande deciler av lönefördelningen och att rörligheten sedan snabbt minskar till att vara försumbar avseende de högsta delarna. Forskningen indikerar dessutom att låglönepersistensen minskar med ökad utbildning, stigande ålder och anställning i ett stort företag. Flera studier pekar också på att kvinnor och utrikes födda har högre persistens i låglönejobb än män och inrikes födda.

Det finns inte någon allmänt omfattad definition av vad som utgör ett ”dåligt” jobb, men begreppet tar inte bara hänsyn till lönen utan även jobbets kvalitativa egenskaper i form av avancemangsmöjligheter, anställningstrygghet, autonomi, arbetsmiljö och så vidare. Dessa kvalitativa egenskaper har ofta ignorerats i forskningen om

11. Se till exempel Buchinsky och Hunt (1999), Dickens (2000) och Menezes m.fl. (2011). För en forskningsöversikt, se Skedinger (2014).

enkla och lågbetalda jobb. ”Dåliga” jobb kan leda till att humankapitalet eroderas, vilket ger långsiktigt negativa effekter på möjligheterna att avancera. Uppgifter om arbetstagares jobbtillfredsställelse, vilka rapporteras i enkäter och ger en samlad bedömning av jobbens samtliga egenskaper, kan ge värdefull information om jobbens kvalitativa egenskaper och i vilken utsträckning de är ”dåliga”. Värderingen av dessa egenskaper är dock subjektiv och kan variera mellan individer med samma jobb.

Det finns huvudsakligen två ekonomiska teorier relaterade till jobbens kvalitet. Den ena utgår från att arbetsmarknaden är tudelad i ”dåliga” respektive ”bra” jobb, med liten rörlighet mellan dem och där de förra karaktäriseras av både låg lön och oförmånliga arbetsvillkor. Den andra teorin baseras på att det finns kompenserande löneskillnader mellan jobb, vilket innebär att ett arbete med låg kvalitet kompenseras med en högre lön eller andra icke-pekuniära förmåner. Det finns i så fall ingen skillnad i jobbtillfredsställelse mellan ”dåliga” och ”bra” jobb och inte heller några incitament till rörlighet i jämvikt.

Den internationella forskningen på området tyder på att lågavlönade i regel rapporterar en sämre jobbtillfredsställelse än dem med högre lön, vilket ger stöd åt föreställningen om ”dåliga” jobb som en distinkt företeelse. Denna slutsats behöver dock nyanseras. Enligt analysen av 14 EU-länder i Diaz-Verrano och Cabral Vieira (2005) är gapet i jobbtillfredsställelse större i södra än norra Europa. Gapet är särskilt litet i våra nordiska grannländer Danmark och Finland – Norge och Sverige ingår inte i undersökningen – och till och med positivt i Storbritannien. Bland de faktorer som genomgående tycks bidra till sämre jobbtillfredsställelse hos lågavlönade märks bristande hälsa, överkvalificering för jobbet samt högre ålder, medan resultaten är blandade för lönenivå, veckoarbetstid, kön, utbildningsnivå, tillgång till personalutbildning och typ av anställningskontrakt. De skilda resultaten för olika länder talar för att politiska åtgärder som minskar antalet lågbetalda jobb inte nödvändigtvis ökar arbetstagarnas välfärd och att åtgärder i syfte att förbättra lågavlönades villkor behöver anpassas efter varje enskilt lands förutsättningar.

3.2 Automatisering och enkla jobb

Ett vanligt synsätt i debatten om enkla jobb är att man i stället bör satsa på att skapa fler kvalificerade, högproduktiva jobb. Det finns också ekonomisk teori som pekar på att olika regleringar på arbetsmarknaden, som minimilöner och anställningsskydd, kan skapa incitament hos företagen att införa arbetsbesparande teknologi, vilket skiftar sammansättningen av jobb på arbetsmarknaden mot en högre kapitalintensitet och högre genomsnittlig arbetsproduktivitet (Acemoglu, 2001). Liknande tankegångar ligger också bakom Rehn-Meidner-modellen, enligt vilken en sammanpressad lönestruktur – solidarisk lönepolitik – ska göra lågproduktiva jobb olönsamma och driva på strukturomvandlingen. Andelen enkla jobb i en ekonomi kan alltså vara beroende av hur dess institutioner är utformade,

vilket till syvende och sist avgörs av politiska beslut. Alesina och Zeira (2006) menar att strikta arbetsmarknadsregleringar bidragit till relativt höga löner för enkla jobb i Europa och minskat andelen sådana jobb jämfört med i det mindre reglerade USA.

Enkla jobb tycks ha större sannolikhet att exponeras för automatisering än andra jobb. Automatisering kan betraktas som ett sammanfattande begrepp för flera olika teknologier – till exempel användning av mjukvara, robotisering och användning av artificiell intelligens (AI) – och gränsdragningen mellan dessa är inte alltid knivskarp.¹² Vidare innebär automatisering inte nödvändigtvis att ett yrke försvinner. Arbetsuppgifterna förändras dock sannolikt och kunskapskraven kan öka. Teorin på området är inte entydig – om en automatisering medför tillräckligt stora kostnadsbesparingar kan efterfrågan på personal inom yrket förbli stabil eller till och med öka.¹³

Frey och Osborne (2013) uppskattar automatiseringssannolikheter inom en tidsrymd på mellan tio och 20 år för yrken i USA, som tillämpar en annorlunda yrkesklassificering än ISCO. Dessa sannolikheter har approximativt översatts till den äldre svenska klassificeringen SSYK96 för 109 yrken på tresiffernivå av Heyman m.fl. (2016). Författarna uppskattar att 39 procent av samtliga sysselsatta i Sverige 2012 hade ett yrke med ”hög risk” för automatisering, det vill säga över 70 procents risk. Åtta av de tio enkla jobben i SSYK96 tillhör enligt denna definition högriskyrken, men det finns stor variation beroende på typ av enkelt jobb. Högst sannolikhet inom gruppen – 95 procent (rangordning 6 av 109 yrken) – anses ”medhjälpare inom jordbruk, trädgård, skogsbruk och fiske” ha, medan ”städare m.fl.” har lägst – 64 procent (rangordning 51). ”Köks- och restaurangbiträden” tilldelas en automatiseringssannolikhet på 89 procent.

En senare uppsats om automatisering gör en distinktion mellan exponering för olika teknologier, nämligen mjukvara, robotisering och AI i olika yrken på den amerikanska arbetsmarknaden (Webb, 2020).¹⁴ Distinktionen är viktig eftersom ett och samma yrke kan ha mycket annorlunda exponering för de olika teknologierna. Det visar sig att flera jobb som ungefärligen motsvaras av våra ”enkla” och som återfinns inom tjänstesektorn typiskt har mycket låg exponering för mjukvara och

12. Med mjukvara avses användning av dataprogram för att registrera, lagra och producera information. AI syftar på så kallad maskininlärning, där algoritmer lär sig att utföra arbetsuppgifter på basis av statistiska mönster i data snarare än instruktioner utformade av människor.

13. Ett ofta anförd exempel är den ökade efterfrågan på banktjänstemän efter införandet av bankomater i USA. Antalet tjänstemän per bankfilial minskade visserligen, men det totala antalet ökade eftersom det blev mindre kostsamt att öppna nya filialer (Bessen, 2015, citerat i Webb, 2020).

14. Exponeringen för olika teknologier uppskattas på basis av samkörning av detaljerade beskrivningar av arbetsuppgifter i olika yrken och textinnehållet i olika patent.

AI, men hög för robotisering. Ett exempel är yrkesgruppen *food preparation workers* (vilken ungefär motsvarar snabbmatspersonal m.fl. i SSYK). Webb (2020) finner att detta yrke befinner sig i 76:e percentilen för robotisering, det vill säga 76 procent av alla (889) yrken har en lägre exponering. Motsvarande percentiler för mjukvara och AI är 2 respektive 1. För motsvarigheter till de enkla jobben som återfinns inom tillverkning och byggbranschen är exponering för samtliga teknologier i regel betydligt högre: till exempel återfinns *packers and packagers by hand* (vilken ungefär motsvarar handpaketerare m.fl. i SSYK), i percentil 96 för robotisering, 100 för mjukvara och 92 för AI.

Eftersom lönerna i enkla jobb är högre i Sverige än i USA och automatisering blir mer lönsam om lönen är hög, så kan de risker för automatisering som redovisats ovan (och som avser USA) betraktas som en nedre gräns för riskerna avseende enkla jobb i Sverige, givet att studiernas resultat tas på allvar. Samtidigt finns det argument som talar för att enkla jobb inom tjänsteproduktion blir betydelsefulla även i framtiden. Dessa jobb har visserligen hög exponering för framför allt robotisering – mycket av tekniken för detta är redan tillgänglig även i Sverige – men det är svårt att föreställa sig att en robot kommer att uppfattas som ett tillräckligt bra substitut för personligt bemötande i till exempel restaurangnäringen, hemtjänst och i mycket annat servicearbete.¹⁵ Automatiseringen kräver också kostsamma investeringar som kan verka avskräckande, särskilt för små företag. Den demografiska utvecklingen med en ökad andel äldre talar också för en ökad efterfrågan på många typer av enklare tjänster, som till exempel hemservice.

Sammanfattningsvis innebär automatiseringen sannolikt inte att de enkla jobben i tjänstesektorn försvinner, men en mer utbredd hantering av digitala system talar för att kunskapskraven ökar.¹⁶ Det är också tänkbart att helt nya enkla jobb uppstår, i likhet med utvecklingen i samband med tidigare teknikskiften.

15. Av samma skäl är det inte heller sannolikt att dessa enkla jobb flyttar utomlands på grund av *offshoring*.

16. Det kan diskuteras om de enkla jobben i så fall ska fortsätta att klassificeras som ”enkla”.

KAPITEL 4

Kartläggning av enkla jobb i Sverige

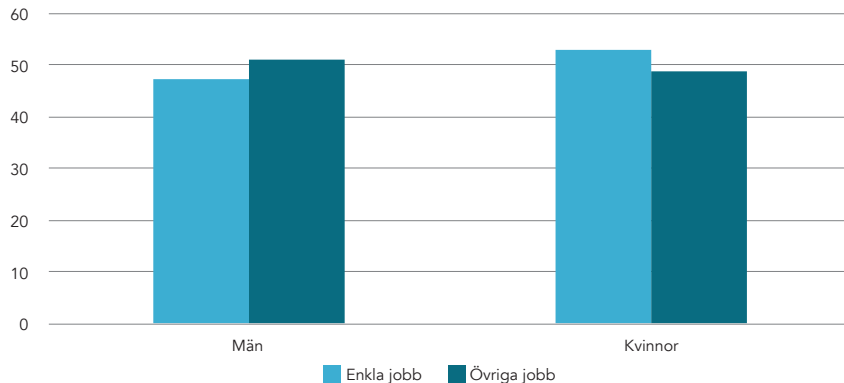
I detta avsnitt undersöks – med hjälp av data från SCB – vad som karakteriserar personer som har enkla jobb och hur dessa jobb kan beskrivas. Vilka demografiska egenskaper har personer med enkla jobb, vilken lön har de och i vilken typ av företag, i vilka sektorer och i vilka regioner arbetar de? Hur upplevs de enkla jobben av sina innehavare vad beträffar anställningstrygghet, fysisk och psykisk arbetsbelastning, hälsorisker och jobbtillfredsställelse i stort? Enkla jobb jämförs med alla övriga jobb, för att belysa över- och underrepresentation i förhållande till ”oenkla” jobb på arbetsmarknaden i övrigt. För löneuppgifter och upplevd arbetsmiljö avser dock jämförelsen arbetsmarknaden som helhet.

4.1 Vilka har de enkla jobben?

Figur 1 visar att kvinnor är överrepresenterade i enkla jobb. Deras andel av anställda är 52,9 procent, att jämföras med 48,8 procent i alla övriga jobb. Flera av de yrken som kategoriseras som enkla, till exempel städare m.fl. och snabbmatpersonal m.fl., har traditionellt varit kvinnodominerade. Tabell A.1 i appendix, vilken innehåller mer detaljerade uppgifter för de olika yrkesgrupperna med enkla jobb, ger vid handen att andelen kvinnor i den förra yrkesgruppen är 73,9 procent och i den senare 59,9 procent.

Av figur 2 framgår också att åldersstrukturen är avvikande i enkla jobb. Åldersgruppen 16–24 är starkt överrepresenterad bland dem med enkla jobb: 16,2 procent av anställda i enkla jobb tillhör denna åldersgrupp, medan andelen är 10,4 för övriga jobb. I motsvarande mån är äldre anställda, från 35 år och uppåt, underrepresenterade. Siffrorna kan förklaras med att de enkla jobben i många fall är ingångsjobb på arbetsmarknaden. Detta gäller särskilt för snabbmatpersonal m.fl., där andelen ungdomar är 30,2 procent, men inte för städare m.fl., där andelen till och med är lägre (7,1 procent) än för ”oenkla” jobb (se tabell A.1). De allra äldsta i datamaterialet, mellan 55 och 64 år, är dock endast svagt underrepresenterade i enkla jobb.

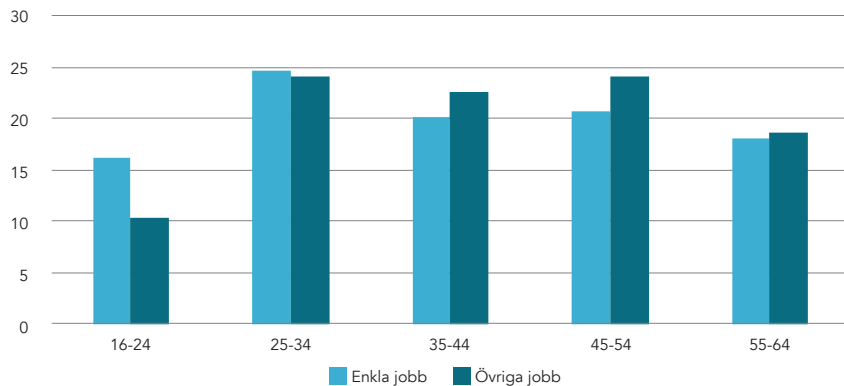
Figur 1. Könsfördelning för anställda i enkla respektive övriga jobb, procent

Anm: Uppgifterna avser 2019 och personer 16–64 år.

Källa: Egen bearbetning av data från SCB

Figur 2. Åldersfördelning för anställda i enkla respektive övriga jobb, procent

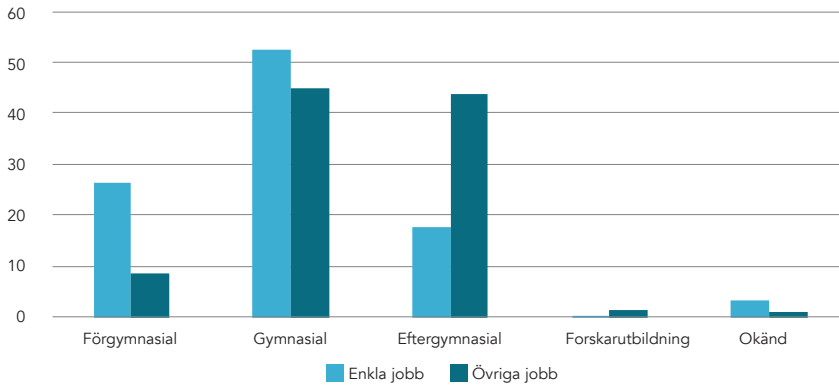
Anm: Uppgifterna avser 2019 och personer 16–64 år.

Källa: Egen bearbetning av data från SCB.

Det är en tydlig överrepresentation av lågutbildade i enkla jobb, vilket åskådliggörs i figur 3. Andelen bland anställda med enkla jobb som har högst grundskoleutbildning uppgår till 26,3 procent, jämfört med 8,9 för övriga jobb. Städare m.fl. uppvisar den högsta andelen lågutbildade bland dem med enkla jobb, 30,1 procent (se tabell A.1). Även andelen med gymnasial utbildning för dem med enkla jobb är klart högre än för övriga jobb, 52,6 respektive 44,9 procent. I motsvarande mån är personer med högre utbildning underrepresenterade i enkla jobb. Överrepresentationen av lågutbildade är inte förvånande, med tanke på att arbetsuppgifterna i de enkla jobben per definition inte kräver mer än högst grundskola. Det är ändå notabelt att

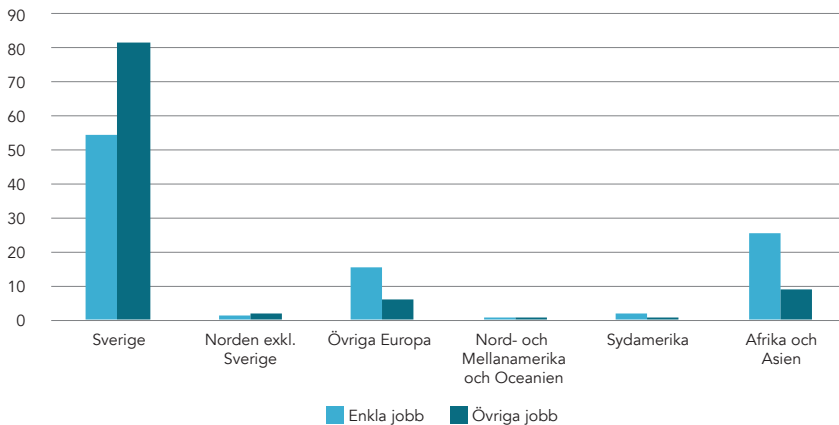
en klar majoritet av dem med enkla jobb, 70,2 procent, har en högre utbildning än vad dessa jobb normalt anses kräva.¹⁷

Figur 3. Fördelning efter utbildningsnivå för anställda i enkla respektive övriga jobb, procent

Anm: Uppgifterna avser 2019 och personer 16–64 år.
Källa: Egen bearbetning av data från SCB.

Figur 4. Fördelning efter födelseregion för anställda i enkla respektive övriga jobb, procent

Anm: Uppgifterna avser 2019 och personer 16–64 år.
Källa: Egen bearbetning av data från SCB

Figur 4 visar att vissa grupper av utrikes födda är kraftigt överrepresenterade i enkla jobb, nämligen invandrare från Afrika/Asien samt invandrare från Europa exklusive

17. En forskningsgenomgång av Ek m.fl. (2020) visar att utrikes födda i högre utsträckning verkar vara överutbildade än inrikes födda. Det är dock oklart om de förra oftare är felmatchade även vad avser faktiska färdigheter.

övriga Norden. Bland anställda i den förra gruppen har 25,5 procent enkla jobb, medan andelen för dem med övriga jobb är 8,9. Motsvarande siffror för den senare av gruppen av utrikes födda är 15,6 respektive 6,3 procent. Notabelt är att andelen födda i Afrika och Asien är högst i de två yrkesgrupper som svarar för flest enkla jobb: 31,0 procent för städare m.fl. och 29,9 procent för snabbmatpersonal m.fl. (se tabell A.1).

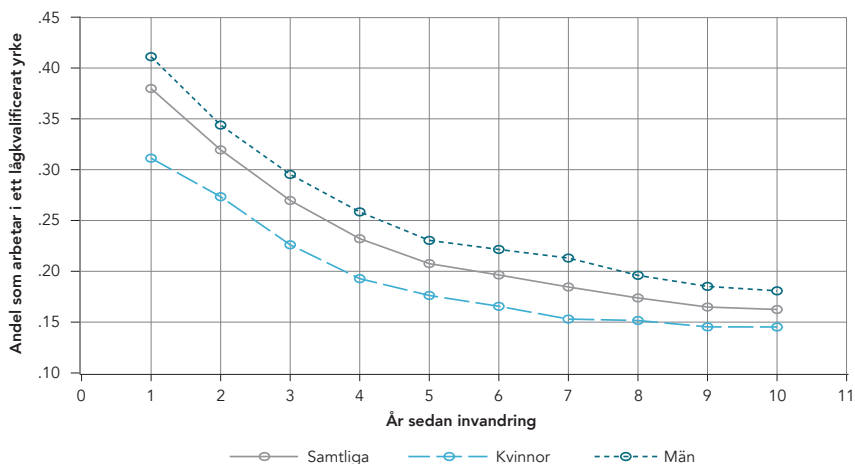
Omräknat till "överrisker" för sannolikheten att ha ett enkelt jobb i förhållande till sannolikheten för övriga jobb för anställda i grupperna i fråga blir dessa lika med 2,9 (25,5/8,9) för Asien/Afrika och 2,5 (15,6/6,3) för Europa exklusive övriga Norden. En kvot på 1 innebär lika stora sannolikheter och 2 en dubbelt så stor sannolikhet att ha ett enkelt jobb. "Överrisken" är således högre för den förra gruppen av utrikes födda, vilket återspeglar en mer utsatt position på arbetsmarknaden. För inrikes födda är i stället underrepresentationen i enkla jobb påtaglig: 54,7 procent av dem med enkla jobb är födda i Sverige i jämförelse med 81,4 procent för övriga jobb.¹⁸

Figur 4 indikerar att personer födda i Afrika och Asien främst konkurrerar med inrikes födda och med personer födda i Europa utanför Norden om de förhållandevis få enkla jobb som finns på arbetsmarknaden. Tillsammans med observationen ovan att 70 procent har en högre utbildning än vad som formellt krävs i enkla jobb, talar detta för att lågutbildade personer födda i Afrika och Asien som söker sådana jobb möter stark konkurrens på den svenska arbetsmarknaden. De relativt höga lönerna för enkla jobb i Sverige gör det mer attraktivt för andra än lågutbildade att söka dessa arbeten. Dessa resonemang är konsistenta med resultaten i Ek m.fl. (2020), som visar att nyanlända från Syrien som söker enkla jobb till stor del väljs bort av arbetsgivare, även i de fall de sökande är mer meriterade än andra från samma region.

De utrikes föddas vistelsetid i Sverige och hur denna samvarierar med sannolikheten att ha ett enkelt jobb framgår av figur 5. Det görs genom en longitudinell ansats, där personer från Afrika och Mellanöstern följs över en längre period, från 2000 till 2013, det vill säga tills året före den nya yrkesklassificeringen SSYK2012 infördes. I gruppen av anställda från dessa regioner hade ungefär 37 procent ett enkelt jobb ett år efter invandring. Det framgår också att andelen är högre bland män än bland kvinnor. Andelen sjunker med tid efter invandring, men efter fyra år är siffran fortfarande omkring 23 procent och efter tio år så hög som 16 procent, vilket är tre gånger högre än för alla anställda i Sverige. Dessa data indikerar att enkla jobb är en viktig inkörsport till arbetsmarknaden för nyanlända invandrare från Afrika och Mellanöstern och fortsätter att vara av betydelse även långt efter invandringen.

18. Inrikes födda har därmed en motsvarande "underrisk" på 0,7.

Figur 5. Andel med enkla jobb för anställda födda i Afrika och Mellanöstern, efter kön och antal år efter invandring, procent

Anm: Uppgifterna avser personer 20–64 år som observerats under perioden 2000–2013.

Källa: Ek m.fl. (2021).

4.2 Vad karaktäriserar de enkla jobben?

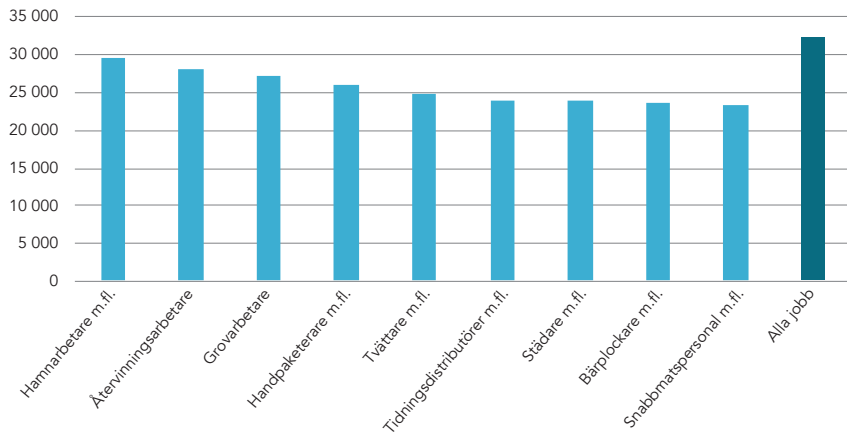
Vi riktar nu blicken mot de enkla jobbens egenskaper och de verksamheter där dessa arbeten återfinns. Ett av de viktigaste attributen hos ett jobb är den lön som erbjuds. Figur 6 visar medianlönen per månad i olika typer av enkla jobb och för alla anställda på arbetsmarknaden. Månadslönerna i de enkla jobben varierar, men är genomgående lägre än medianlönen på arbetsmarknaden som helhet, vilken uppgår till 32 400 kronor. I de enkla jobben är medianlönen högst för gruppen hamnarbetare m.fl. (SSYK 933) och lägst för snabbmatspersonal m.fl. (SSYK 941) med medianlöner på 29 600 respektive 23 500 kronor. Det faktum att de enkla jobben med flest anställda, snabbmatspersonal m.fl och städare m.fl. (SSYK 911), också tillhör de lägst betalda inom gruppen förstärker intrycket av att de enkla jobben utgör en utpräglad låglönesektor.

Den vedertagna gränsen för att betraktas som lågavlönad, det vill säga två tredjedelar av medianlönen i hela ekonomin, är 21 600 kronor. Inte i någon av yrkesgrupperna av enkla jobb ligger medianlönen under denna nivå, vilket avspeglar en sammanpressad lönestruktur på den svenska arbetsmarknaden. Däremot understiger de lägsta lönerna i de enkla jobben, mätt som den tionde percentilen, låglönegränsen för fem av de åtta yrken som det finns data för.¹⁹ Den tionde percentilen, vilken anger den

19. SSYK 911, 912, 921, 941 och 962. Data saknas för 931 och 952.

lön som tio procent av de anställda underskrider, var mellan 18 000 kronor (tvättare m.fl., SSK 912) och 25 600 kronor (återvinningsarbetare, SSK 961) år 2020.

Figur 6. Medianlön för anställda i enkla jobb respektive alla jobb, kronor per månad

Anm: De enkla jobben anges med blå staplar. Uppgifterna avser 2020 och personer 18–66 år.
Källa: SCB.

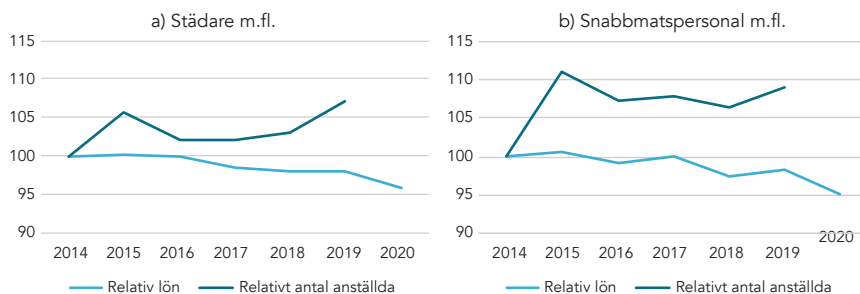
Den lägsta tionde percentilen i något av de enkla jobben, 18 000 kronor, överstiger med 14 procent den gräns för "självförsörjning" – fyra prisbasbelopp per år – som definieras i Eklund och Larsson (2020).²⁰ Detta förutsätter dock att individen i fråga arbetar heltid och under hela året. Det främsta problemet ur självförsörjningssynpunkt med de enkla jobben förefaller således inte vara att lönenivån är för låg, utan snarare att antalet arbetade timmar i dessa arbeten inte alltid är tillräckligt högt. En låg anknytningsgrad kan bero på deltidsarbete och osäkra anställningsförhållanden. Som vi redan sett är veckoarbetstiden i enkla jobb kortare än i andra arbeten. Senare i detta avsnitt framkommer vidare att personer med enkla jobb i högre grad än andra anställda rapporterar en hög risk för uppsägning eller att arbetstiden minskas av arbetsgivaren.

I figur 7 följs hur löner och sysselsättning utvecklats över tid i två yrkesgrupper av enkla jobb, relativt utvecklingen för alla anställda på arbetsmarknaden. Tillsammans svarade de utvalda yrkena för två tredjedelar av alla anställda i enkla jobb 2020. Relativa löner och relativt antal anställda indexerats till 100 för startåret 2014. Panel (a) illustrerar den relativa utvecklingen för städare m.fl. Sysselsättningen i denna yrkesgrupp har ökat snabbare än den för samtliga anställda, till ett index

20. Fyra prisbasbelopp år 2020 uppgick till 189 200 kronor, vilket innebär en månadslön på 15 767 kronor i genomsnitt.

på 107,2 år 2019 (vilket innebär en relativ ökning på 7,2 procent). Samtidigt har relativlönen minskat med fyra procentenheter, till 96,0 år 2020. En möjlig tolkning av siffrorna är att en mer återhållsam löneutveckling för städare bidragit till förhållandevis fler anställda inom yrket. Det är konsistent med hypotesen att det relativa arbetsutbudet av städare har ökat mer än den relativa efterfrågan på deras tjänster. Samma tentativa slutsats kan dras för gruppen snabbmatpersonal m.fl. i panel (b), vilka uppvisar en liknande utveckling som städarna. Det stora inflödet av lågutbildade personer till Sverige i samband med flyktingkrisen 2015–2016 kan ha bidragit till de mönster som observeras för städare och snabbmatpersonal m.fl. Även andra förklaringar till mönstren i figur 7 kan finnas och det går inte att utifrån enbart dessa data avgöra vilken bäring de här diskuterade faktorerna har. Det går dock inte att peka på några reformer av lönebildningen som en förklaringsfaktor.

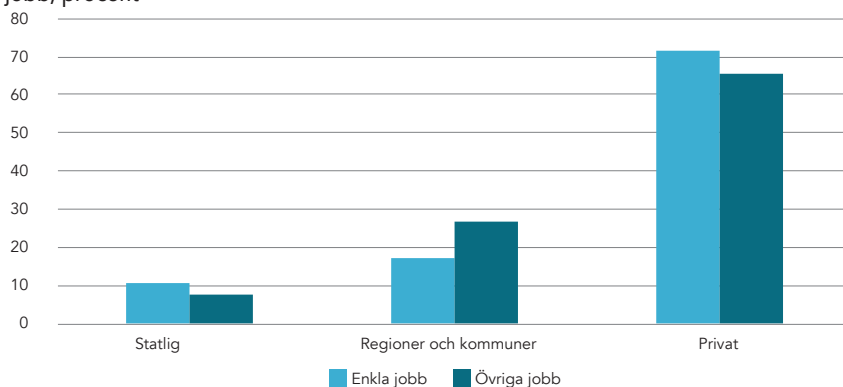
Figur 7. Månadslön och antal anställda för enkla jobb relativt alla jobb, index 2014=100

Anm: Uppgifterna avser personer 18–66 år för lön och personer 16–64 år för antal anställda.
Källa: Egen bearbetning av data från SCB.

Figur 8 åskådliggör inom vilka sektorer som personer med enkla jobb är anställda. Dessa jobb är markant överrepresenterade i privat sektor: 71,7 procent av de enkla jobben finns i denna sektor, medan motsvarande siffra för övriga jobb är 65,4. Vad beträffar offentlig sektor är bilden tvetydig. Inom statlig sektor är de enkla jobben överrepresenterade medan motsatsen gäller för regioner/kommuner. Den senare sektorn svarar för endast 17,4 procent av de enkla jobben, men hela 26,9 procent av övriga jobb. Det kan tala för att det finns potential inom regioner och kommuner att skapa fler enkla jobb. Vad gäller den geografiska lokaliseringen av de enkla jobben kontra övriga jobb så är skillnaderna inom större regioner – storstadslän, skogslän och övriga län – tämligen små, vilket framgår av figur 9. Denna regionindelning är dock grov och kan maskera större skillnader på mer detaljerad nivå.

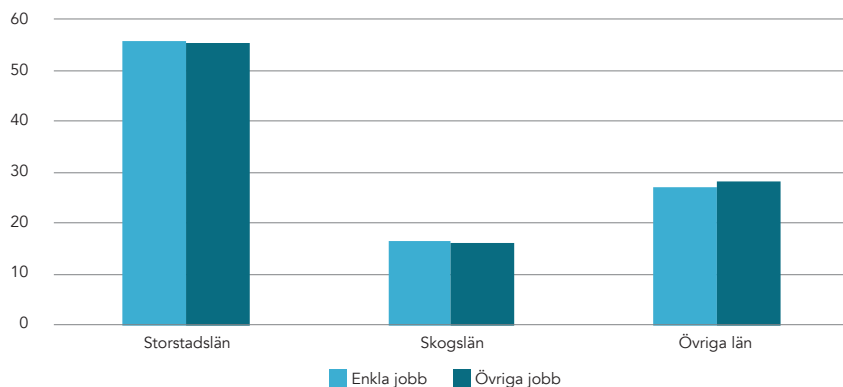
Figur 8. Fördelning efter arbetsställets sektor för anställda i enkla respektive övriga jobb, procent

Anm: Statlig sektor avser statlig förvaltning, statliga affärsverk, statligt ägda företag och organisationer samt övriga offentliga organisationer. Regioner och kommuner avser regioner, primärkommunal förvaltning samt kommunalt ägda företag och organisationer. Privat sektor avser ej offentligt ägda aktiebolag och övriga företag samt övriga organisationer. Uppgifterna avser 2019 och personer 16–64 år.

Källa: Egen bearbetning av data från SCB.

Figur 9. Fördelning efter arbetsställets region för anställda i enkla respektive övriga jobb, procent

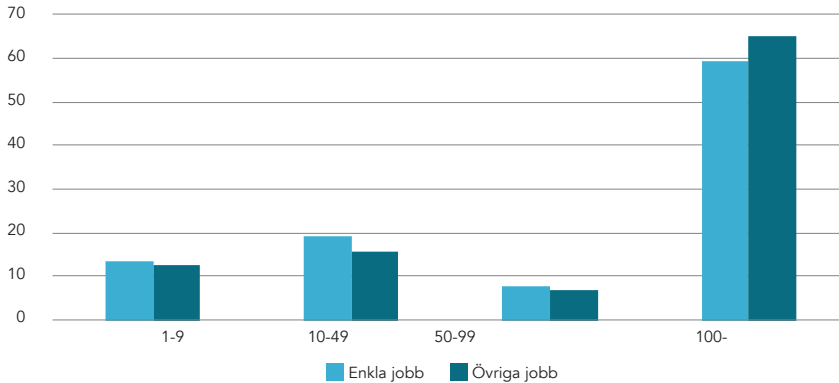
Anm: Storstadslän avser Stockholm, Skåne och Västra Götaland. Skogslän avser Värmland, Dalarna, Gävleborg, Västernorrland, Jämtland, Västerbotten och Norrbotten. Uppgifterna avser 2019 och personer 16–64 år.

Källa: Egen bearbetning av data från SCB.

Figur 10 visar att enkla jobb är överrepresenterade i små och medelstora företag, med färre än 100 anställda. Överrepresentation är inte störst i de allra minsta företagen i datamaterialet, med en till nio anställda, utan i dem med mellan tio och

49 anställda, vilka svarar för 19,1 procent av de enkla jobben, mot 15,7 för övriga jobb. De allra flesta enkla jobb (59,5 procent), liksom övriga jobb (65,1 procent), finns emellertid i företag med minst 100 anställda.

Figur 10. Fördelning efter arbetsställets storlek för anställda i enkla respektive övriga jobb, procent

Anm: Uppgifterna avser 2019 och personer 16–64 år.
Källa: Egen bearbetning av data från SCB.

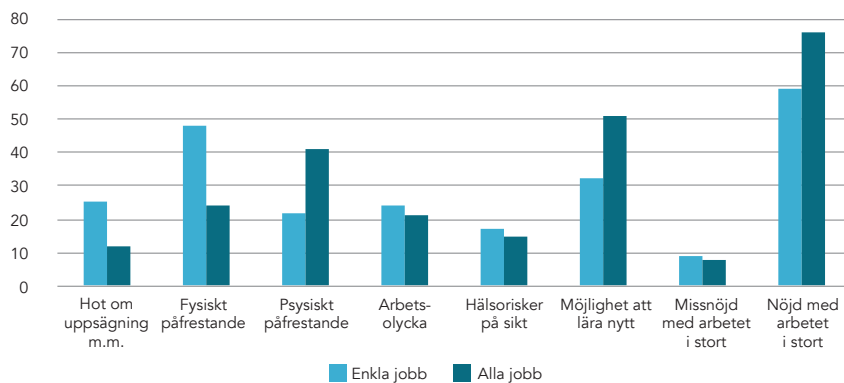
4.3 Är de enkla jobben ”dåliga” jobb?

Den tidigare diskuterade forskningen om ”dåliga” jobb har uppmärksammat betydelsen av kvalitativa egenskaper hos jobb med låga kvalifikationskrav. Figur 11 redovisar ett antal självrapporterade sådana egenskaper från enkätundersökningar, för enkla jobb samt för alla jobb. Eftersom uppgifterna, som avser alla sysselsatta oavsett anställningsform, bygger på hur respondenterna själva upplever vad som kännetecknar deras jobb så är dessa data, liksom andra subjektiva data, inte självklart jämförbara mellan individer.²¹ En ytterligare osäkerhetsfaktor härrör från det faktum att uppgifterna bygger på urvalsundersökningar. Slutsatser baserade på urval från små populationer på arbetsmarknaden, som dem med enkla jobb, blir då mindre pålitliga än slutsatser från stora populationer.²² Med dessa reservationer i

21. Avsaknad av longitudinella data innebär att vi inte kan undersöka hur svaren på enkätfrågorna förändras när en individ byter från ett enkelt jobb till övriga arbeten och vice versa. Sådana data skulle också möjliggöra kontroll för icke-observerade individspecifika faktorer som inte förändras över tid, till exempel allmän känslighet för fysiska eller psykiska påfrestningar, som påverkar hur frågorna besvaras.
22. Detta gäller inte nödvändigtvis om ett så kallat stratifierat urval görs från den mindre populationen, vilket dock inte är fallet för dem med enkla jobb i de arbetsmiljöundersökningar som visas i figur 11.

åtanke är det ändå av intresse att få en översiktlig uppfattning om hur kvalitativa egenskaper i de enkla jobben skiljer sig åt från dem i andra jobb.

Figur 11. Uppgivna svar i arbetsmiljöundersökningar för sysselsatta i enkla respektive alla jobb, procent

Anm: De fullständiga svarsalternativen är: "Hot om uppsägning eller kortare arbetstid finns"; "har ett fysiskt påfrestande arbete (instämmer helt eller delvis)"; "upplever att (instämmer helt eller delvis) arbetet är psykiskt påfrestande"; "arbetsolycka år 2018"; "har i hög grad skäl till oro för att nuvarande arbete på sikt kan innebära hälsorisker"; "möjlighet att varje vecka lära nytt, utvecklas i yrket"; "missnöjd med arbetet i stort"; "nöjd med arbete i stort". Uppgifterna avser 2019.

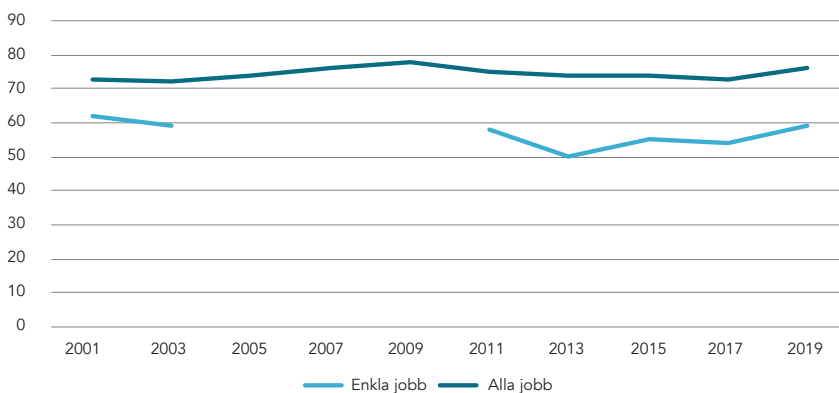
Källa: Egen bearbetning av data från SCB.

Som framgår av figur 11 säger sig betydligt fler personer sysselsatta i enkla jobb uppleva otrygghet i anställningen än vad som är fallet för sysselsatta som helhet. En fjärdedel i den förra gruppen uppger att det finns "hot om uppsägning eller kortare arbetstid", medan endast tolv procent i den förra gruppen gör det. Det är välkänt att tidsbegränsade anställningar är vanligare i jobb med låga kvalifikationskrav och uppsägningsrisken i dessa anställningar är väsentligt högre än om de gäller tills vidare. Vad beträffar fysisk och psykisk arbetsmiljö finns också avsevärda skillnader mellan grupperna. En högre andel av dem med enkla jobb instämmer med påståendet att arbetet "helt eller delvis är fysiskt ansträngande": 48 procent jämfört med 24 för alla sysselsatta. Motsvarande frågeformulering för psykisk ansträngning ger upphov till den omvända svarsrelationen: 22 procent i den förra gruppen håller med om påståendet och 41 i den senare. Men den större upplevda otryggheten i anställningen innebär i sig troligen i viss mån en större psykisk belastning för innehavare av enkla jobb än för övriga, trots att den alltså inte direkt kan kopplas till arbetsuppgifterna. Svaren på frågorna om upplevda hälsorisker ("har i hög grad skäl till oro för att nuvarande arbete på sikt kan innebära hälsorisker") och inträffade arbetsolyckor ("besvär till följd av arbetsolycka 2018") uppvisar inga statistiskt säkerställda skillnader mellan innehavare av enkla jobb och samtliga sysselsatta. Det finns inga frågor i enkätundersökningarna som direkt anknyter till i vilken utsträckning

som humankapital eroderas i jobbet, vilket diskuterades som en förklaring till låglönepersistens i avsnitt 3.1. Däremot ställs en fråga huruvida ”arbetet ger möjlighet att lära nytt varje vecka, utvecklas i yrket”. Andelen som instämmer i påståendet är ungefär en tredjedel för enkla jobb och omkring hälften för alla jobb och skillnaden är statistiskt säkerställd. Utvecklingsmöjligheterna ses således inte som obefintliga i enkla jobb, men de betraktas som klart sämre än för arbeten i gemen.

De sista enkätfrågorna i figur 11 rör jobbtillfredsställelsen överlag, vilka kan betraktas som indikatorer för individens sammanvägda omdöme om jobbets samtliga egenskaper, såväl observerade som av oss icke observerade. Den första av dessa frågor avser om man anser sig vara ”missnöjd med arbetet i stort”. Andelarna som angivit detta svarsalternativ är låga, nio procent för dem med enkla jobb och åtta för alla sysselsatta, och skillnaden mellan grupperna är inte statistiskt säkerställd. Vidare anser en knapp majoritet av dem med enkla jobb, 59 procent, att de är ”nöjda med arbetet i stort”. Andelen är dock avgjort högre, tre fjärdedelar, för alla sysselsatta.

Figur 12. Andel av sysselsatta i enkla respektive alla jobb som i arbetsmiljöundersökningar uppger att de är nöjda med arbetet i stort, procent

Anm: Uppgifterna avser vartannat år och saknas 2005–2009 för enkla jobb.
Källa: Egen bearbetning av data från SCB.

Har de enkla jobben blivit sämre vad avser jobbtillfredsställelse över tid? Det är en rimlig fråga mot bakgrund av framväxten under senare år av nya typer av uppdragsbaserad sysselsättning. Bland dessa nya sysselsättningstyper märks bemanningsanställningar, så kallade egenanställningar och uppdrag via plattformsföretag.²³ Det hävdas ofta att de nya typerna är på väg att slå ut traditionella

23. Egenanställning innebär att arbetstagaren själv skaffar uppdrag av kunder, men har inte F-skattsedel utan egenanställningsföretaget fakturerar kundföretaget och ersätter den egenanställda.

och mer säkra anställningar. Figur 12 visar emellertid att jobbtillfredsställelsen inte förändrats påtagligt under perioden 2001–2019, vare sig för enkla eller samtliga jobb.²⁴ Detta kan förstås hänga samman med att förhållandevis få personer med enkla jobb än så länge är sysselsatta i de nya sysselsättningstyperna. Calmfors m.fl. (2018) anger att andelen anställda i enkla jobb som är anställda av bemanningsföretag var 1,7 procent 2016. För de andra två sysselsättningstyperna saknas uppgifter om motsvarande andelar, men de torde också vara låga.

För att återigen anknyta till föreställningen om ”dåliga jobb” finns det stöd i våra data för förekomsten av tudelad arbetsmarknad med avseende på jobbets kvalitativa egenskaper, eftersom personer med enkla jobb rapporterar sämre jobbtillfredsställelse än andra arbetstagare. Däremot är stödet svagt för att personer med enkla jobb i någon stor utsträckning inte skulle vara nöjda med sina arbeten i stort. Det kan inte heller visas att andelen nöjda har minskat över tid, trots framväxten av nya sysselsättningstyper på arbetsmarknaden. Lönen är visserligen avgjort lägre än i andra jobb i genomsnitt och den upplevda otryggheten är större, men indikatorer på hur man ser på arbetsmiljön talar inte entydigt till de enkla jobbens nackdel. Det ska förstås inte tolkas som att det saknas problematiska aspekter med de enkla jobben eller att det inte finns några skäl att förbättra utvecklingsmöjligheter och deras arbetsvillkor i övrigt.

24. Skillnaden mellan andelen 2019 och övriga år är inte statistiskt säkerställd i något fall för enkla jobb.

KAPITEL 5

En internationell utblick

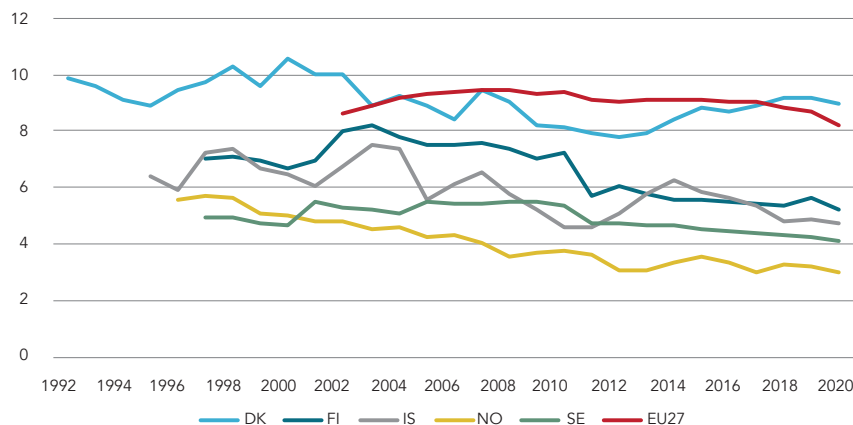
Detta avsnitt utnyttjar internationell statistik från Eurostat och OECD. Syftet är dels att kartlägga hur Sverige ligger till i förhållande till andra europeiska länder vad avser enkla jobb, dels undersöka hur omfattningen av dessa jobb mellan länder samvarierar med olika bakgrundsfaktorer.

Resultaten bör dock tolkas med förbehåll. Andelen i enkla jobb är inte helt jämförbar mellan länder eller över tid i statistiken eftersom det finns avbrott i tidsserierna. Det bör också understrykas att de samvariationer mellan andelar i enkla jobb och bakgrundsfaktorer som redovisas inte självklart kan tolkas som orsakssamband.

Figur 13 visar utvecklingen av enkla jobb i de fem nordiska länderna samt i EU27 i sin helhet. Det ligger nära till hands att fokusera på våra grannländer eftersom arbetsmarknadsmodellerna i många avseenden är likartade, med jämförelsevis hög kollektivavtalsäckning, omfattande aktiv arbetsmarknadspolitik och generösa villkor för a-kassa. Andelarna av anställda i enkla jobb är, med undantag för Danmark, klart lägre i Norden än i genomsnittet för EU. År 2020 var procentandelarna i enkla jobb 9,0 i Danmark, 5,2 i Finland, 4,7 på Island, 4,1 i Sverige och 3,0 i Norge. Sedan 1990-talet finns en tendens till minskning i samtliga nordiska länder. Den tendensen är dock svagast i Danmark och under den senaste tioårsperioden har andelen i enkla jobb till synes ökat något, vilket står i bjärt kontrast till utvecklingen i de övriga nordiska grannländerna och i EU. Om hänsyn tas till antalet arbetstimmar visar det sig att skillnaden mellan EU27 och Sverige i omfattningen av enkla jobb minskar, från 4,5 till 3,8 procentenheter 2018. Det beror främst på att den genomsnittliga veckoarbetstiden i enkla jobb är ännu kortare i EU27 än i Sverige – skillnaden är ungefär en timme.²⁵

25. År 2018 var den genomsnittliga veckoarbetstiden för anställda 20–64 år i EU27 32,2 timmar för enkla jobb och 37,6 för alla jobb. Motsvarande siffror för Sverige var 33,1 respektive 37,4.

Figur 13. Andel anställda i enkla jobb i nordiska länder och EU27, procent

Anm: Uppgifterna avser personer 20–64 år.

Källa: Eurostat.

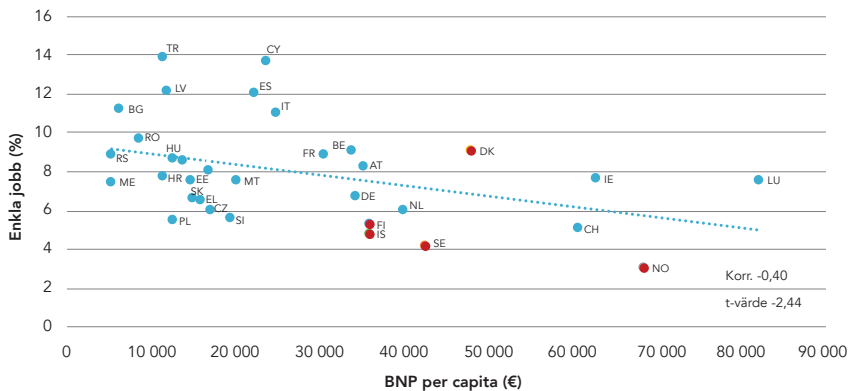
Danmark är uppenbarligen en *outlier* i Norden vad beträffar andelen anställda i enkla jobb. Vad kan förklara detta? Det finns tydliga skillnader i sammansättningen av de enkla jobben i Sverige och Danmark. Andelarna enkla jobb som hänförs till tillverknings-, bygg- och transportbranscherna är betydligt högre i Danmark. Yrkesgruppen SSYK 931, vilken i Danmarks yrkesklassificering DISCO benämns *Manuelt arbejde inden for råstofudvinding og bygge- og anlægssektoren*, svarade för 22,4 procent av de enkla jobben 2019, jämfört med 3,0 procent i Sverige (se tabell A.2 i appendix). Motsvarande siffror för SSYK 932 (*Manuelt produktionsarbejde*) är 10,7 respektive 3,9 procent och för SSYK 933 (*Transport- og lagerarbejde*) 19,4 respektive 4,0 procent.²⁶ Jämförelsen mellan Sverige och Danmark tyder på att strukturomvandlingen, genom vilken många enkla jobb inom tillverkning och annan industri rationaliserats bort genom automatisering och *offshoring*, har kommit längre här än i vårt södra grannland.

Vad beror den stora variationen i andelen anställda i enkla jobb mellan länder på? För att belysa denna fråga undersöks hur andelen i enkla jobb i olika europeiska länder samvarierar med ett antal faktorer.

Figur 14, där de nordiska länderna är rödmarkerade, visar att det finns ett negativt och statistiskt säkerställt samband mellan andelen anställda i enkla jobb och ett lands inkomstnivå, mätt som BNP per capita. Rika länder tenderar att i högre grad ha en arbetskraft med högre utbildning och som också kan matchas till mer kvalificerade arbetsuppgifter.

26. Benämningarna av yrkesgrupperna i den svenska och danska statistiken är inte helt identiska, vilket försvårar exakta jämförelser.

Figur 14. Andel anställda i enkla jobb och BNP per capita i europeiska länder

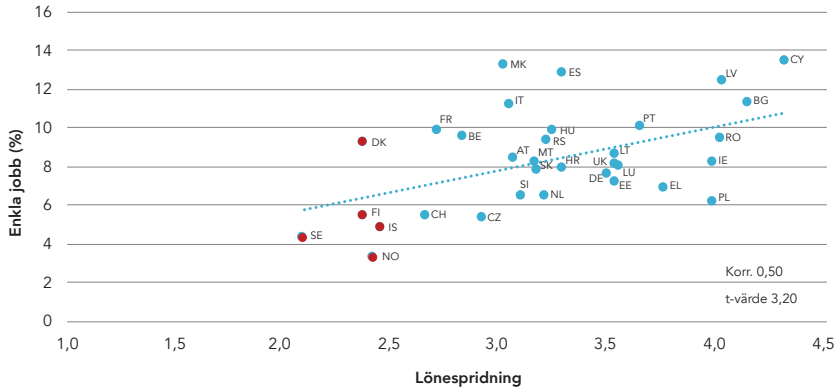
Anm: Uppgifterna avser år 2020 och för enkla jobb personer 20–64 år.
Källa: Eurostat.

I Figur 15 åskådliggörs korrelationen mellan enkla jobb och lönespridningsmått i olika delar av lönefördelningen. Det finns ett positivt och statistiskt säkerställt samband mellan lönespridningsmättet P90/P10, i panel (a), och andelen anställda med enkla jobb. Måttet beräknas som kvoten mellan lönen i den 90:e percentilen, det vill säga den lön som är högre än den som 90 procent av de anställda har, och lönen i den 10:e percentilen. Ett högre värde på måttet innebär större lönespridning. De nordiska länderna har lägst lönespridning bland de undersökta länderna, men Danmark utmärker sig med en högre andel anställda med enkla jobb än vad som förväntas utifrån den låga lönespridningen enligt det statistiska sambandet. Tyskland är ett land med tämligen stor lönespridning och en högre andel enkla jobb än i Norden, med undantag för Danmark. Sambandet mellan andelen i enkla jobb och det andra lönespridningsmättet, P50/P10 i panel (b), är även det positivt, men svagare och inte statistiskt säkerställt. Figur 15 tyder på att en sammanpressad lönestruktur, till exempel beroende på höga lagreglerade eller kollektivavtalsbestämda minimilöner, kan ”prisa ut” lågproduktiva jobb från arbetsmarknaden. Sambandet med lönespridningen blir mycket likartat, men något starkare, när andelen arbetstimmar i enkla jobb används i stället för andelen anställda, vilket inte visas i figurform av utrymmesskal.²⁷

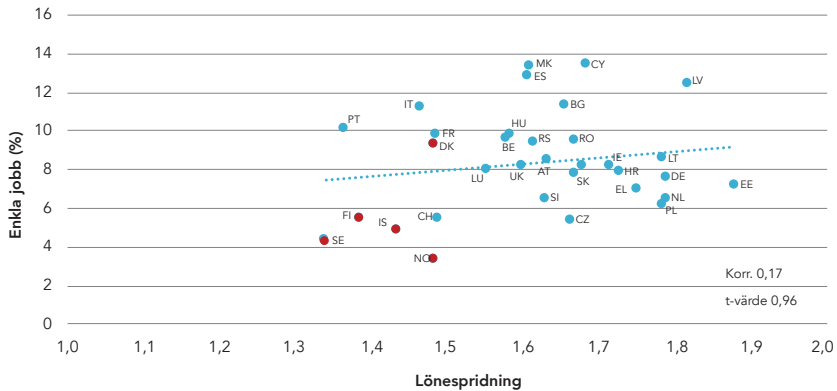
27. För P90/P10 är korrelationskoefficienten 0,53 och t-värdet 3,52. Motsvarande siffror för P50/P10 är 0,21 respektive 1,17.

Figur 15. Andel anställda i enkla jobb och lönespridning i europeiska länder

a) P90/P10

b) P50/P10

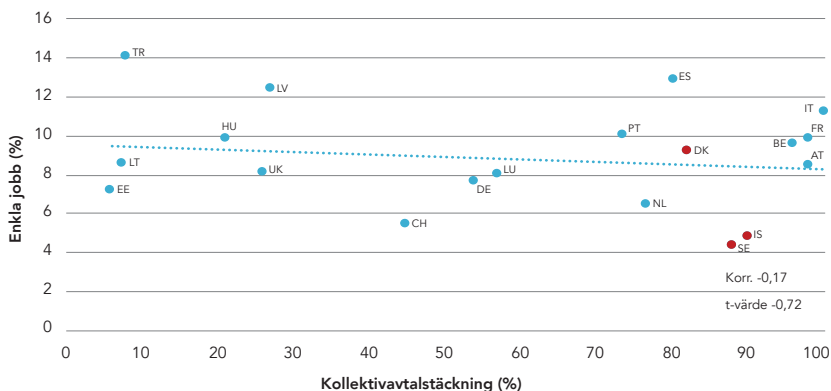

Anm: P90/P10 definieras som lönen i den 90:e percentilen, det vill säga lönen för en person med högre lön än 90 procent av alla anställda, dividerad med lönen i den 10:e percentilen. P50/P10 definieras som medianlönen dividerad med lönen i 10:e percentilen. Uppgifterna avser år 2018 och personer 20–64 år. Lönespridningen avser timlön för anställda i verksamheter med minst 10 anställda, exklusive jord- och skogsbruk, fiske, offentlig förvaltning och försvar (B–S exkl. O).

Källa: Eurostat.

Sambandet mellan andelen i enkla jobb och täckningsgraden av kollektivavtal är dock svagt, vilket figur 16 illustrerar. Det indikerar att en utbredd användning av kollektivavtal inte nödvändigtvis innebär att enkla jobb i stor utsträckning ”regleras bort” från arbetsmarknaden genom strikta anställningsvillkor. Länder som Italien, Frankrike, Belgien och Österrike har en täckningsgrad på närmare 100 procent, men ändå en sysselsättningsandel i enkla jobb som är dubbelt så hög som Sverige eller ännu högre.

Figur 16. Andel anställda i enkla jobb och täckningsgrad av kollektivavtal i europeiska länder

Anm: Uppgifterna avser år 2018 och för enkla jobb personer 20–64 år. Kollektivavtalsäckning avser andel av anställda som arbetar i verksamheter med kollektivavtal.
Källa: Eurostat och OECD.

Figur 17 visar sambandet mellan andelen i enkla jobb och regleringen av anställningsskyddet. Den senare anges med ett index från 0 till 6, där en högre siffra innebär striktare reglering. Sambanden är positiva för både reglering av tillsvidareanställningar och kollektiva uppsägningar (panel a) samt reglering av visstidsanställningar (panel b), men är något under gränsen för att vara statistiskt säkerställda. Det är a priori inte självklart hur reglering av anställningsskydd påverkar omfattningen av enkla jobb. Ett negativt samband kan uppkomma om strikt anställningsskydd leder till att arbetsgivare ställer högre krav på kvalifikationer vid nyrekryteringar, eftersom en uppsägning blir besvärligare och mer kostsam, vilket det finns visst forskningsstöd för.²⁸ Ett positivt samband, som i figuren, kan uppstå om en hög andel anställda i enkla jobb ökar efterfrågan på strikt anställningsskydd. Vi såg i avsnitt 4.3 att de enkla jobben i Sverige uppfattas som mer osäkra än andra anställningar. Vad som är orsak och verkan bakom dessa samband är emellertid oklart.

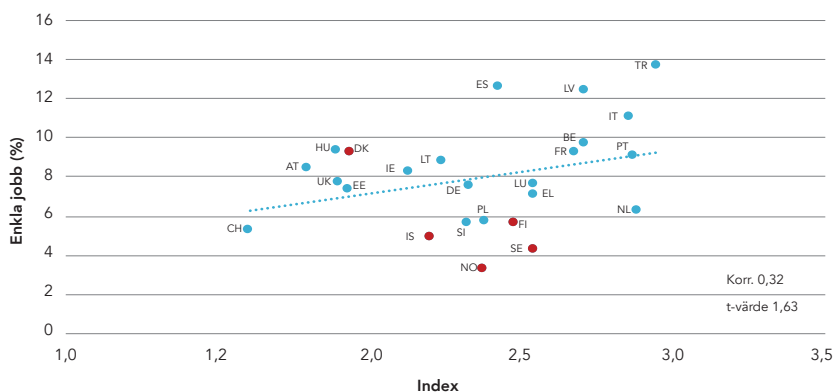
En undersökning av sambanden mellan enkla jobb, å ena sidan, och andelen lågutbildade och andelen anställda i små företag, å andra sidan, ger vid handen att det finns en positiv korrelation i samtliga fall, men endast för andelen lågutbildade är resultatet statistiskt säkerställt.²⁹ Dessa samband, som inte visas i figurform, är i samklang med resultaten för Sverige i avsnitt 4.

28. Se till exempel Daniel och Siebert (2005).

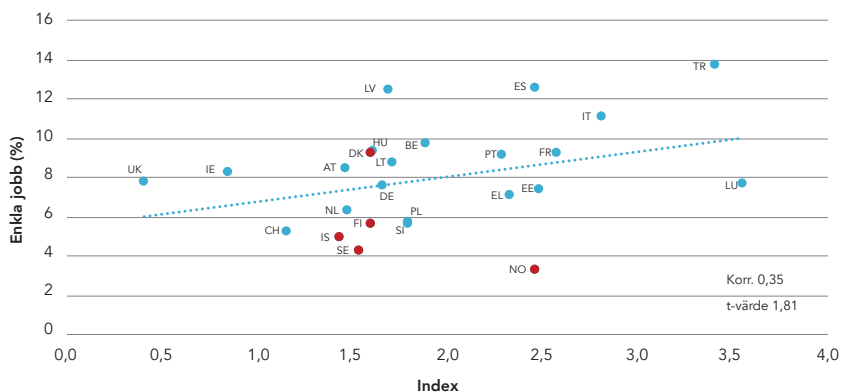
29. För andelen lågutbildade är korrelationskoefficienten 0,45 och t-värdet 2,85. Motsvarande siffror för andelen anställda i företag med 0–9 anställda är 0,27 respektive 1,46 och för andelen i företag med 0–49 anställda 0,31 respektive 1,76.

Figur 17. Andel anställda i enkla jobb och reglering av anställningskydd (index) i europeiska länder

a) Tillsvidareanställningar och kollektiva uppsägningar

b) Visstidsanställningar

Anm: Uppgifterna avser år 2019 och för enkla jobb personer 20–64 år. Graden av strikthet i regleringen av tillsvidareanställningar och kollektiva uppsägningar respektive visstidsanställningar mäts med ett index från 0 till 6, där en högre siffra anger striktare reglering.
Källa: Eurostat och OECD.

Genomgången så här långt i detta avsnitt tyder på att lönespridningen, mätt som P90/P10, har ett särskilt starkt samband med andelen enkla jobb. En regressionsanalys visar att det positiva sambandet kvarstår även efter att hänsyn tagits till BNP per capita och andelen lågutbildade. Detta samband åskådliggörs i figur A.1 i appendix.

5.1 Fördjupning om Danmark och Tyskland

I början av detta avsnitt konstaterades att Danmark har en klart högre andel anställda i enkla jobb än Sverige (och de övriga nordiska länderna). Frånsett en något högre andel lågutbildade – 26 procent jämfört med 21 i Sverige – finns det inget i genomgången ovan som indikerar att Danmark på ett avgörande sätt avviker från Sverige beträffande de faktorer som samvarierar med andelen i enkla jobb. Att Danmark har fler enkla jobb trots en lönespridning på ungefär samma låga nivå som i Sverige sammanhänger troligtvis med att sammansättningen av de enkla jobben skiljer sig åt. I Danmark svarar de två jobb som typiskt sett tillhör de allra lägst betalda – städare m.fl. samt snabbmatpersonal m.fl. – endast för 38 procent av de enkla jobben jämfört med 65 procent i Sverige. Andelarna inom dessa utpräglade låglöneyrken är alltså jämförbara i de båda länderna.³⁰

En analys av sysselsättningsgraden för personer födda utanför EU28 i förhållande till den för inrikes födda pekar på att Danmark inte lyckats påtagligt bättre i detta avseende än Sverige (Ek och Skedinger, 2019). Dessa relativa sysselsättningsgrader tillhör de lägsta i EU och var 76,8 respektive 75,5 procent i åldersgruppen 20–64 år 2014. Däremot tyder data från *Programme for the International Assessment of Adult Competencies* (PIAAC) för 2012 på att utfallet är bättre för Danmarks del när det gäller att få personer med låga färdigheter i sysselsättning relativt personer med högre färdigheter (Calmfors m.fl., 2018). Den relativa sysselsättningsgraden efter prestationsnivå i läs- och skrivkunnet i åldersgruppen 16–65 år, där den lägsta nivån 1 jämförs med medianen (nivå 3), var 71 procent i Danmark och 65 i Sverige. Motsvarande relativlön efter färdighetsnivå var 83 respektive 85 procent.

Som framgått har Tyskland en betydligt större lönespridning än Danmark och de övriga nordiska länderna. Den har dessutom ökat kraftigt sedan 2005, efter att de så kallade Hartz-reformerna genomfördes. Dessa reformer innebar avreglering av bemanningsbranschen, mer effektiv arbetsförmedling, mindre generös arbetslöshetsförsäkring och införande av låginkomstjobb med förenklat regelverk och förmånlig beskattning.³¹ Vidare har lönebildningen blivit mer flexibel genom införande av så kallade öppningsklausuler, vilka möjliggör lägre löneökningar än i centrala avtal för företag med ekonomiska svårigheter. Reformerna ledde både till mer återhållsam lönebildning och större löneskillnader. Sedan 2005 har Tyskland också lyckats öka sysselsättningen mer för lågavlönade än för högre avlönade. Den relativa sysselsättningsgraden för personer med låga färdigheter var 78 procent och motsvarande relativlön 73 procent, enligt PIAAC 2012 (Calmfors m.fl., 2018).

30. En grov kalkyl utifrån tillgängliga data visar på 3,4 procent i Danmark och 2,7 i Sverige.

31. Se Burda (2016) för en utförligare diskussion.

Avslutande diskussion

Enkla jobb är ingen universalmedicin för att råda bot på bristfällig integration på arbetsmarknaden. Enkla jobb är också förknippade med sämre anställningsvillkor än andra jobb. En kortare arbetstid i genomsnitt än i andra jobb och större osäkerhet i anställningen ökar risken för att självförsörjning inte uppnås. Likväl tyder vår genomgång på att Sverige borde ha fler enkla jobb om vi vill förbättra situationen på arbetsmarknaden för den växande gruppen av lågutbildade utrikes födda som idag står utan sysselsättning. Detta kommer dock att kräva en reformerad lönebildning med större lönespridning. De tendenser till lägre relativlöner i flera enkla jobb som vi noterat de senaste åren är inte tillräckliga.

Enkla jobb är mer exponerade för automatisering än andra jobb, men sammantaget är det mer som talar för att enkla jobb har framtiden för sig. Det personliga bemötande som är ett centralt inslag i många enkla tjänstejobb är svårt att helt ersätta med teknologi och den demografiska utvecklingen kommer att öka efterfrågan på många enkla tjänster. Detta framtidsscenario får också stöd i analysen på EU-nivå. I sin prognos över sysselsättningsutvecklingen i olika yrken i EU28+3 förutspår Cedefop (2018) att andelen sysselsatta i enkla jobb kommer att öka något, från 9,8 till 10,4 procent mellan 2016 och 2030. Cedefop menar också att kunskapskraven kommer att öka i dessa jobb till följd av teknologisk utveckling. Andelen sysselsatta förväntas minska framför allt i ”mellankvalificerade” jobb, inom kontorsarbete, detaljhandel, hantverk med mera.

Den låga andelen enkla jobb i Sverige beror inte på att dessa tjänster inte efterfrågas av arbetsgivare, utan på att höga lönenivåer till stor del ”prisat ut” dem från marknaden. I en enkät riktad till arbetsgivare ställdes frågan om de skulle anställa till väsentligt lägre löner – 14 000 till 15 000 kronor i månaden – och i så fall till vilka typer av jobb (Calmfors m.fl., 2018). Omkring en tredjedel svarade att de skulle anställa till de lägre lönerna och att det huvudsakligen skulle handla om olika avlastningsfunktioner: vaktmästare, handräckning på byggen, receptionister, allt-i-allo och så vidare.

Fler enkla jobb kommer emellertid inte förbättra integrationen på arbetsmarknaden tillräckligt mycket. Därtill är problemets omfattning alltför stor. Riktade

sysselsättningssubventioner och utbildningssatsningar kommer att behövas även fortsättningsvis. Ingen enskild åtgärd kommer att lösa problematiken och varje åtgärd har också sina nackdelar och begränsningar, vilka är välkända sedan tidigare.³² Anställningssubventioner tycks vara förbundna med informationsproblem, vilket leder till lågt utnyttjande. Särskilt små företag känner ofta inte till dem. Dödsviktskostnader uppstår om företagen skulle ha expanderat även utan stödet och sådana företag har också större incitament att skaffa information om subventionerna. Om personer genom stöden pekats ut som lågproduktiva kan dessa stigmatiseras och företagen kan undvika att anställa dem. De så kallade Etableringsjobben lanserades redan 2017 som en ny form av anställningssubvention men har i skrivande stund ännu inte kommit på plats. Den utdragna processen vittnar om betydande trögheter i det politiska systemet. Vad beträffar satsningar på vuxenutbildning tycks det dessutom ta mycket lång tid efter avslutad utbildning innan deltagarna får bättre utfall på arbetsmarknaden än icke-deltagarna, vilket kraftigt försämrar den samhällsekonomiska lönsamhetskalkylen.

I Sverige har de enkla jobben ”konkurrensutsatts” i hög grad på grund av att relativt höga löner i dessa arbeten gjort dem mer attraktiva för personer med högre utbildning än den lägsta nivån och för inrikes födda. Ökade kunskapskrav i enkla jobb till följd av automatisering kan innebära en ytterligare nackdel för lågutbildade utrikes födda i konkurrensen om de få enkla jobb som finns. Fler enkla jobb, men helst med större möjligheter att arbeta heltid, behövs för att denna växande grupp ska få rimliga förutsättningar på den svenska arbetsmarknaden.

32. Se Calmfors m.fl. (2018) för en diskussion.

Referenser

- Acemoglu, D. (2001). "Good Jobs versus Bad Jobs", *Journal of Labor Economics*, vol 19, s 1–21.
- Alesina, A. och J. Zeira (2006). "Technology and Labor Regulations", Working Paper 12581, NBER.
- Bessen, J. (2015). *Learning by Doing: The Real Connection between Innovation, Wages, and Wealth*, Yale University Press, New Haven, CT.
- Buchinsky, M. och J. Hunt (1999). "Wage Mobility in the United States", *Review of Economics and Statistics*, vol. 81, s. 351–368.
- Burda, M. (2016). *The German Labor Market Miracle: An Assessment*, underlagsrapport 1/2016, Arbetsmarknadsekonomska rådet, Stockholm.
- Calmfors, L., P. Danielsson, S. Ek, A.-S. Kolm, T. Pekkarinen och P. Skedinger (2018). *Hur ska fler komma in på arbetsmarknaden?*, Dialogos, Stockholm.
- Cedefop (2018). *Skills Forecast: Trends and Challenges to 2030*, Luxemburg.
- Daniel, K. och W. S. Siebert (2005). "Does Employment Protection Reduce the Demand for Unskilled Labour?", *International Economic Journal*, vol 19, s 197–222.
- Diaz-Serrano, L. och J. A. Cabral Vieira (2005). "Low Pay, Higher Pay and Job Satisfaction within the European Union: Empirical Evidence from Fourteen Countries", Discussion Paper 1558, IZA, Bonn.
- Dickens, R. (2000). "Caught in a Trap? Wage Mobility in Great Britain: 1975–1994", *Economica*, vol. 67, s. 477–497.
- Ek, S. och P. Skedinger (2019). Wage Policies and the Integration of Immigrants, i Calmfors, L. och N. Sánchez Gassen (red.), *Integrating Immigrants into the Nordic Labour Markets*, Nordiska ministerrådet, Köpenhamn.
- Ek, S., M. Hammarstedt och P. Skedinger (2020). *Enkla jobb och kunskaper i svenska – nycklar till integration?*, SNS, Stockholm.
- Ek, S., M. Hammarstedt och P. Skedinger (2021). Low-skilled jobs, language proficiency and job opportunities for refugees: An experimental study, manuskript, IFN, Stockholm.
- Eklund, J. och J. P. Larsson (2020). *När blir utrikes födda självförsörjande?*, Entreprenörskapsforum.
- Erixon, L. (2010). "The Rehn-Meidner Model in Sweden: Its Rise, Challenges and Survival", *Journal of Economic Issues*, vol 44, s 677–715.
- Forslund, A., Hensvik, L., Nordström Skans, O. och Westerberg, A. (2012). "Kollektivavtalen och ungdomarnas faktiska begynnelselöner", Rapport 2012:19, IFAU, Uppsala.
- Frey, C.B. och Osborne, A.M. (2013). "The Future of Employment, How Susceptible are Jobs to Computerization?", Oxford Martin School Working Paper.
- Grape, L. och T. Hällö (2016). "'Enkla jobb' – medicin eller diagnos?", LO, Stockholm.
- Heyman, F., Norbäck, P.-J. och L. Persson (2016). *Digitaliseringens dynamik – en ESO-rapport om strukturovandlingen i svenskt näringsliv*, Rapport 2016:4, ESO, Stockholm.

- Lindquist, K. (2011). "I skitjobbens land", Arenagruppen, 23 augusti 2011.
- LO (2015). "Gemensamma långsiktiga mål för tre kongressperioder", Stockholm.
- Menezes, A. G., Sciulli, D. och Vieira, J. C. (2011). "Wage Persistence and Labour Market Institutions: An Analysis of Young Workers", *Applied Economics Letters*, vol. 18, s. 823–828.
- Skedinger, P. (2014). "Lönedynamik bland lågavlönade", underlagsrapport till Konjunkturinstitutet, Stockholm.
- Stenberg, L. (2016). "Språngbräda eller fallucka?. En analys av enkla jobb och working poor i Sverige", Rapport nr 3, Tankesmedjan Tiden.
- Webb, M. (2020). "The Impact of Artificial Intelligence on the Labor Market", manuskript, Stanford University.

Appendix

Tabell A.1. Deskriptiv statistik för anställda i enkla jobb

SSYK	Benämning	Andel kvinnor	Andel 16-24 år	Andel med förgymnasial utbildning	Andel födda i Afrika och Asien	Andel i privat sektor	Andel i storstadslian	Andel i litet arbetsställe (1-9 anställda)
911	Städare och hemservicepersonal m.fl.	73,9	7,1	30,1	31,0	74,1	57,9	11,5
912	Tvättare, fönsterputsare och övriga rengöringsarbetare	23,3	14,2	27,2	24,8	79,1	47,7	24,0
921	Bärplockare och plantörer m.fl.	30,8	17,2	21,4	10,7	95,7	51,9	40,4
931	Grovarbetare inom bygg och anläggning	4,5	14,4	20,0	7,6	99,3	58,5	18,8
932	Handpakterare och andra fabriksarbetare	37,7	15,9	19,9	16,1	96,3	56,4	9,3
933	Hannarbetare och ramppersonal m.fl.	11,1	14,3	19,0	11,9	86,6	66,4	7,6
941	Snabbmatpersonal, köks- och restaurangbiträden m.fl.	59,9	30,2	24,5	29,9	77,8	57,1	18,5
961	Återvinningsarbetare	11,0	9,9	21,5	8,0	68,7	51,3	10,6
962	Tidningsdistributörer, vaktmästare och övriga servicearbetare	35,5	8,6	28,4	19,8	37,3	49,8	6,5

Anm: Torg- och marknadsförsäljare (SSYK 952) har exkluderats på grund av få observationer. Uppgifterna avser 2019 och personer 16-64 år.
Källa: SCB.

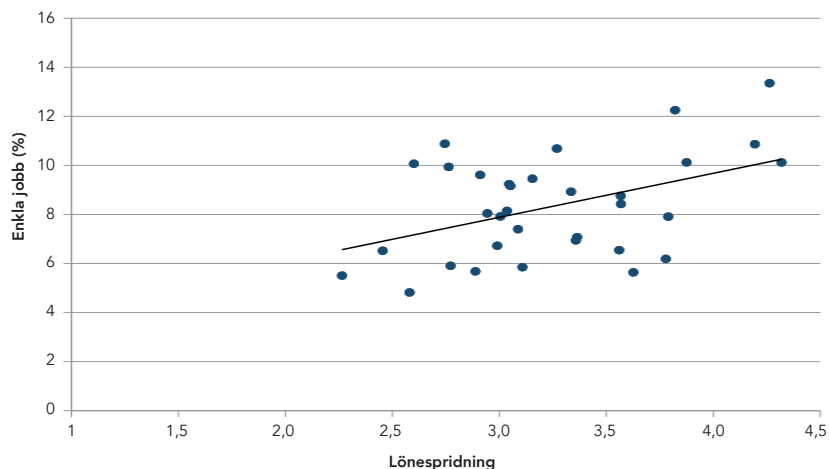
Tabell A.2. Anställda i enkla jobb i Danmark

DISCO	Benämning	Antal	Andel
911	Rengöringsarbete i private hjem, hoteller og kontorer	36 535	27,5
912	Manuelt rengøringsarbejde af køretøjer, vinduer, vasketøj og andet	4 281	3,2
921	Manuelt arbejde inden for landbrug, skovbrug og fiskeri	1 095	0,8
931	Manuelt arbejde inden for råstofudvinding og bygge- og anlægssektoren	29 825	22,4
932	Manuelt produktionsarbejde	14 183	10,7
933	Transport- og lagerarbejde	25 800	19,4
941	Manuelt arbejde med tilberedning af mad	13 618	10,2
951	Servicearbejde på gaden	72	0,1
952	Gadesalg (undtagen madvarer)	8	0,0
961	Renovationsarbejde	2 151	1,6
962	Andet manuelt arbejde	5 381	4,0
Summa		132 949	99,9

Anm: Uppgifterna avser 2019 och personer 18–64 år, exklusive lärlingar.

Källa: Danmarks Statistik.

Figur A.1. Andel anställda i enkla jobb och lönespridning (P90/P10) i europeiska länder, bin scatter

Anm: P90/P10 definieras som lönen i den 90:e percentilen, det vill säga lönen för en person med högre lön än 90 procent av alla anställda, dividerad med lönen i den 10:e percentilen. Uppgifterna avser år 2018 och personer 20–64 år. Lönespridningen avser timlön för anställda i verksamheter med minst 10 anställda, exklusive jord- och skogsbruk, fiske, offentlig förvaltning och försvar (B–S exkl. O). Sambandet mellan enkla jobb och lönespridning i figuren tar hänsyn till BNP per capita och andel lågutbildade.
Källa: Eurostat och egna beräkningar.

Sverige har relativt få enkla jobb i jämförelse med många andra utvecklade länder. Forskning visar att de enkla jobben är en viktig inkörsport till den svenska arbetsmarknaden för utrikes födda. Borde vi ha fler enkla jobb?

Rapporten är författad av Per Skedinger, forskare vid Institutet för Näringslivsforskning (IFN) och adjungerad professor i nationalekonomi vid Linnéuniversitetet i Växjö.

ENTREPRENÖRSKAPS
FORUM

WWW.ENTREPRENORSKAPSFORUM.SE